

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

5.1. สรุป

การวิจัยเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน กรณีศึกษา: บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ เพื่อศึกษาพัฒนาการและวิธีดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนในพื้นที่ศึกษา การดำเนินการทำให้บริการและการกระจายผลประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนที่เข้าไปในชุมชน และศึกษาถึงความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนที่เกิดจากการเข้ามาของกิจกรรมการท่องเที่ยว

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม(Non-participant Observation) ในการเก็บข้อมูลบริบททั่วไปของพื้นที่ศึกษาในด้านกายภาพ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการเก็บข้อมูลทางด้านสังคม และการสัมภาษณ์ (Interview) ในการเก็บข้อมูลทางด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ ที่ไม่ได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและข้อมูลที่เป็นความคิดเห็น เป็นต้น ซึ่งผลการวิจัยสามารถอธิบายสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. พัฒนาการและวิธีการดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ผู้วิจัยได้นำเสนอพัฒนาการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนตามปรากฏการณ์ที่สำคัญที่ได้เกิดขึ้นในชุมชน กล่าวคือ การพัฒนาเส้นทางคมนาคม และการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่มีรูปแบบการจัดการแบบเป็นทางการมากขึ้น โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ยุค ดังนี้ (ดูตาราง 5.1 ประกอบ)

ยุคที่ 1 เริ่มตั้งถิ่นฐาน - พ.ศ. 2516 (ก่อนมีการขยายถนน)

กลุ่มคนเริ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หมู่บ้านแม่กำปองเป็นกลุ่มคนพื้นเมืองที่มาจากหมู่บ้านในเขตอำเภอคอยสะเก็ด และอำเภอสันกำแพง เหตุผลที่คนกลุ่มนี้ขึ้นมาตั้งถิ่นฐานเนื่องจากการขาดแคลนพื้นที่ดินทำกินหรือมีที่ดินทำกินแต่มีขนาดเล็ก ได้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน จึงขึ้นมาตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สูงเพื่อเก็บของป่าและเก็บเมี่ยงเพื่อนำไปแลกสินค้าหรือนำไปขาย การปกครองในยุคนี้เป็นการปกครองแบบเครือญาติและผู้อาวุโสของหมู่บ้าน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2457 จึงเริ่มมีการปกครองโดยผู้ใหญ่บ้าน การแลกเปลี่ยนสินค้าและการคมนาคมนั้นใช้การเดินทางเป็นหลัก สภาพของเส้นทางเป็นเพียงทางเท้าที่คนหรือสัตว์สามารถเดินได้ มีพ่อค้าวัวต่างม้าต่างนำข้าวจากพื้นที่ราบขึ้นมาแลกเปลี่ยนของป่าและเมี่ยงในหมู่บ้านเป็นระยะๆ

สำหรับในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้นพบว่าการจัดการทรัพยากรน้ำจะจัดการโดยใช้รางไม้ไผ่ผ่าซีกสำหรับการลำเลียงน้ำจากบริเวณต้นน้ำหรือตาน้ำมาใช้ในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน โดยไม่ได้มีกรรมวิธีบำบัดน้ำก่อนนำมาอุปโภค ชาวบ้านในชุมชนจะช่วยกันดูแลรักษาและซ่อมแซมรางไม้ไผ่ โดยในแต่ละปีจะมีการเกณฑ์แรงงานแต่ละครัวเรือนมาช่วยกัน ไม่ได้มอบหมายหน้าที่ในการดูแลรักษาให้กับใครคนใดคนหนึ่งเป็นการเฉพาะ ไม่มีค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมในการใช้น้ำ เนื่องจากวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สามารถหาได้ในชุมชน แรงงานที่ใช้ก็เป็นแรงงานของชาวบ้าน

การจัดการทรัพยากรดินนั้นชาวบ้านจะแผ้วถางวัชพืชบริเวณรอบต้นเมี่ยง เพื่อทำการเก็บผลผลิตเมี่ยงและปลูกเพิ่มในพื้นที่ที่บุกเบิกต่อไป ซึ่งในการกำหนดเขตพื้นที่สวนที่ครอบครองของแต่ละครัวเรือน จะกำหนดโดยใช้ต้นไม้ที่ชาวบ้านนำไปปลูกในพื้นที่ของแต่ละครัวเรือนเพื่อแสดงแนวเขตพื้นที่ ไม่มีการทำรั้วหรือแนวเขตอย่างถาวรสามารถเดินผ่านพื้นที่ของกันและกันได้ ยึดถือกรรมสิทธิ์จากสิทธิการใช้ประโยชน์ ไม่ได้มีเอกสารสิทธิ์การครอบครอง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2498 ทางราชการได้มีประกาศให้ชาวบ้านไปแจ้งการครอบครองที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยเพื่อออกไปสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์(ใบ สค.1) ชาวบ้านมีสิทธิในการใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกินโดยอิสระแม้ว่าจะมีการประกาศให้พื้นที่หมู่บ้านเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ก็ตาม ชาวบ้านใช้ประโยชน์ทรัพยากรดินในการทำสวนเมี่ยงเป็นสิ่งสำคัญ เป็นการทำการเกษตรแบบไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช ปล่อยให้ดินเมี่ยงเติบโตตามธรรมชาติ

ในส่วนของทรัพยากรป่าไม้นั้น ชาวบ้านมีสิทธิในการใช้ทรัพยากรโดยอิสระ ทรัพยากรของหมู่บ้านในยุคนี้ค่อนข้างสมบูรณ์ยกเว้นบางส่วนของบริเวณที่อยู่ต้นน้ำซึ่งถูกทำลายจากการทำไร่แบบย้ายที่ของชาวเขาบางชาติพันธุ์ โดยในช่วงปลายของยุคนี้ได้มีการย้ายถิ่นออกไปเนื่องจาก การเร่งปราบปรามการปลูกฝิ่นของรัฐบาลและการขาดแคลนพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกฝิ่น ในการตัดไม้สามารถทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาตและไม่มีกฎเกณฑ์ในการบังคับใช้ หน่วยงานรัฐยังเข้ามาควบคุมการใช้ทรัพยากรไม่ถึง ทรัพยากรป่าไม้ของหมู่บ้านในพื้นที่ต่อจากบริเวณไร่ของ ชาวเขายังถูกทำลายน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสร้างบ้านเรือนในระยะแรกของการตั้งถิ่นฐาน ชาวบ้านยังไม่นิยมสร้างบ้านด้วยไม้เนื้อแข็ง อีกทั้งเทคโนโลยีในการตัดไม้ยังเข้าไม่ถึงหมู่บ้าน การตัดไม้ด้วยเลื่อยมือเพิ่งเริ่มเข้าสู่หมู่บ้านในช่วงปลายของยุคนี้ ทำให้การสร้างบ้านด้วยไม้เนื้อแข็ง เริ่มเป็นที่นิยมในหมู่บ้าน

ยุคที่ 2 พ.ศ. 2517(เริ่มมีการขยายถนน) - 2535 (ก่อนการมีกฎระเบียบหมู่บ้านในการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ)

ในปี พ.ศ. 2517 หน่วยงานของรัฐเริ่มเข้ามาทำการขยายถนนจากทางเท้าเป็นถนนที่รถยนต์ สามารถเล่นผ่านได้ ทำให้การคมนาคมของหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงโดยสามารถติดต่อสื่อสาร ค้าขาย กับพื้นที่ภายนอกได้สะดวกขึ้น มีการเปลี่ยนผ่านจากพ่อค้าวัวต่างม้าต่างเป็นพ่อค้าที่ใช้รถยนต์เป็น พาหนะในการขนส่งสินค้า และในช่วงเวลาเดียวกันนี้ชาวบ้านบางคนที่มีฐานะดีเริ่มมีการซื้อ รถยนต์เพื่อใช้เป็นพาหนะในการขนส่งเมืองไปขายยังพื้นที่ราบและซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคที่ จำเป็นกลับมายาขายให้แก่ชาวบ้านในหมู่บ้าน เกิดร้านค้าขึ้นในชุมชน

ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายจากการสร้างถนนเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านสามารถตัดไม้ได้ยาก ขึ้น เนื่องจากหน่วยงานรัฐได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการควบคุมการใช้ทรัพยากร ทรัพยากรป่าไม้ที่ ถูกทำลายในช่วงต้นของยุคนี้ยังเป็นไปอย่างช้าๆเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเทคโนโลยี สำหรับ เทคโนโลยีเลื่อยยนต์นั้นเข้ามาในชุมชนในช่วงปลายของยุคนี้ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับสำหรับการใช้ ทรัพยากรของหมู่บ้านยังไม่มีอย่างเป็นทางการ ชาวบ้านมีการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่าง หลากหลายทั้งในด้านของอาหาร ยารักษาโรค ที่พืก่ออาศัย อุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ และ ผลผลิตจากต้นเมือง ของป่าสามารถนำไปขายให้แก่ชาวบ้านในหมู่บ้านอื่นได้

การจัดการน้ำเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงสำคัญ โดยเริ่มมีระบบประปาภูเขาเพื่อใช้สำหรับการ อุปโภคในปี พ.ศ. 2526 โดยการช่วยเหลือจากหน่วยรัฐในการสร้าง ซึ่งในการสร้างครั้งแรกเป็น เพียงฝายทดน้ำขนาดเล็กเพื่อกั้นลำห้วยเป็นจำนวนหลายจุดแล้วต่อท่อประปายังแต่ละครัวเรือน ต่อมาเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นและหมู่บ้านประสบกับปัญหาการตกตะกอนของทรายที่ตามมา

ลำห้วยบริเวณฝายที่สร้างและปริมาณน้ำที่กักเก็บไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ของชาวบ้าน ทำให้มีการแก้ปัญหาโดยการสร้างแท่งค้ำน้ำสำหรับกักเก็บน้ำ โดยต่อแนวท่อจากฝายกั้นลำห้วยเดิมมายังแท่งค้ำน้ำแต่ละจุด เพื่อให้สามารถกักเก็บน้ำได้เพิ่มมากขึ้น สำหรับน้ำในการบริโภคนั้นยังคงบริโภคน้ำที่ไหลมาตามรางไม้ไผ่ที่เชื่อมต่อกับบริเวณต้นน้ำหรือตาน้ำที่พบอยู่ทั่วไปในบริเวณตอนบนของหมู่บ้าน การใช้น้ำในการอุปโภคบริโภคของชาวบ้านไม่ได้มีกรรมวิธีการบำบัดก่อนนำมาบริโภค โดยระบบประปาภูเขาที่ทางหมู่บ้านจะมอบหมายให้คนดูแลในแต่ละปาง จะเห็นได้ว่าการจัดการน้ำมีการเปลี่ยนแปลงจากการจัดการร่วมกันในยุคที่ 2 มาเป็นการมอบหมายหน้าที่ดูแลให้แก่คนใดคนหนึ่งเป็นการเฉพาะ และในการใช้น้ำก็มีค่าธรรมเนียมเกิดขึ้น

ในปี พ.ศ. 2525 หมู่บ้านมีการสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำแม่กำปอง โรงที่ 1 และ 2 โดยแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2526 ชาวบ้านเริ่มมีไฟฟ้าใช้ มีการบริหารในรูปแบบของสหกรณ์บริการ มีคณะกรรมการทำหน้าที่บริหารดูแล ชาวบ้านในหมู่บ้านทุกครัวเรือนจะต้องถือหุ้น ถือได้ว่ายุคนี้เป็นยุคที่การจัดการน้ำมีความโดดเด่นและเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก

ในส่วนของทรัพยากรดินนั้นยังคงจัดการโดยการทำสวนเมืองเป็นหลักเช่นเดียวกับในยุคที่ 1 ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 โครงการหลวงได้เริ่มเข้ามาส่งเสริมและให้ความรู้ในเรื่องของการปลูกกาแฟ แต่ผลการส่งเสริมยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยชาวบ้านเห็นว่าการปลูกกาแฟต้องมีการลงทุนทั้งในส่วนของค่าปุ๋ยเคมีและค่ายาปราบศัตรูพืช และในตอนปลายของยุคนี้เริ่มมีการติดต่อซื้อขายที่ดินจากคนภายนอกหมู่บ้านเพื่อใช้สำหรับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ แต่ก็ยังไม่แพร่หลายมากเท่ากับหมู่บ้านธารทองที่มีพื้นที่ติดกับหมู่บ้านแม่กำปองออกมาเนื่องจากอยู่ใกล้กับตัวเมืองมากกว่า

ยุคที่ 3 พ.ศ. 2536(เริ่มมีกฎระเบียบหมู่บ้านในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ) - ปัจจุบัน

ช่วงเริ่มต้นของยุคนี้การคมนาคมของหมู่บ้านได้รับการพัฒนาจากพื้นผิวดินลูกรังเป็นพื้นผิวคอนกรีต โดยเริ่มมีการพัฒนาเป็นช่วงๆของเส้นทางก่อนโดยเฉพาะในช่วงที่เส้นทางมีความลาดชัน และได้รับการพัฒนาเส้นทางเป็นอย่างมากในช่วงปี พ.ศ. 2540-2544 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล และการพัฒนาโดยสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) ปัจจุบันเหลือเพียง 2 ช่วงของเส้นทางเท่านั้นที่ยังเป็นพื้นผิวดินลูกรัง

ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำนั้นหมู่บ้านมีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำโรงที่ 3 ขึ้นในปี พ.ศ. 2536 และแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2537 โดยกระแสไฟฟ้าที่ได้จากโรงนี้นั้นทางสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำได้เจรจาขายกระแสไฟฟ้าให้แก่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ปัจจุบันกำลังอยู่ในขั้นตอนการปรับปรุงและติดตั้งอุปกรณ์ของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

การจัดการทรัพยากรดินในยุคนี้ชาวบ้านเริ่มหันมาให้ความสนใจกับการปลูกกาแฟเพิ่มมากขึ้น โดยปลูกแทรกลงไปในพื้นที่สวนเมี่ยงของตนเอง มีบางส่วนที่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตกาแฟได้แล้ว ในการปลูกกาแฟต้องใช้ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช และมีรอบในการกำจัดวัชพืชดีกว่าการทำสวนเมี่ยงเพียงอย่างเดียว รวมทั้งต้องพรวนดินรอบต้นกาแฟเพื่อให้กาแฟมีการเติบโตได้ดี การเลี้ยงวัวในพื้นที่สวนเมี่ยงต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม เนื่องจากวัวได้ทำให้เกิดความเสียหายแก่ต้นกาแฟ ดังนั้นคนที่เลี้ยงวัวจะต้องนำวัวไปปล่อยในพื้นที่ห่างไกลออกไปที่ไม่มีต้นกาแฟ

การจัดการทรัพยากรป่าไม้เริ่มมีการออกกฎระเบียบของหมู่บ้านในยุคนี้ เพื่อควบคุมการตัดไม้ของชาวบ้าน โดยในระยะแรกจะเน้นไปที่การควบคุมการขายบ้าน ต่อมาในปี พ.ศ. 2541 จึงมีการกำหนดค่าธรรมเนียมของหมู่บ้านเป็นลายลักษณ์อักษร โดยการประชุมหมู่บ้านให้ชาวบ้านในชุมชนร่วมกันร่างและประกาศใช้บังคับเป็นกฎของหมู่บ้าน และในปี พ.ศ. 2542 ชุมชนเริ่มมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบใหม่ คือ การจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนขึ้นในหมู่บ้าน โดยมีการบริการบ้านพัก กิจกรรมดนตรีพื้นเมือง ฟ้อนรำ บายศรีสู่ขวัญ และการเดินป่า เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวได้มีส่วนทำให้ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนมากขึ้น และปัจจุบันเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

2. การดำเนินการการให้บริการและการกระจายผลประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน

การดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นได้กำหนดให้เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำบ้านแม่กำปอง บริหารจัดการกิจกรรมโดยคณะกรรมการ 3 ชุด ได้แก่ คณะกรรมการการท่องเที่ยว คณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะกรรมการสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำบ้านแม่กำปอง โดยมีสมาชิกหลักที่ให้บริการที่พักจำนวน 6 หลัง และสมาชิกรองที่สำรองที่พักกรณีที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินกว่าสมาชิกหลักจะรับได้อีก 9 หลัง การเข้ามาพักของนักท่องเที่ยวนั้นหมู่บ้านได้กำหนดกฎระเบียบไว้ว่าต้องมีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 1 วัน และก่อนที่จะเข้าพักต้องกรอกรายละเอียดข้อมูลรวมทั้งกิจกรรมที่ต้องการ ซึ่งกิจกรรมหลักที่ให้บริการได้แก่ การแสดงดนตรีพื้นเมือง การฟ้อนรำ พิธีบายศรีสู่ขวัญ การเดินป่า และการใส่บาตรในตอนเช้า และต้องชำระค่าบริการก่อนการเข้าพัก ในทางปฏิบัตินักท่องเที่ยวจะชำระเงินผ่านบริษัทนำเที่ยวก่อนจากนั้นบริษัทนำเที่ยวจึงจะนำมาชำระให้กับชาวบ้านหลังจากที่นักท่องเที่ยวเดินทางกลับไปแล้ว โดยบริษัทนำเที่ยวที่นำนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นหลัก 3 บริษัท ได้แก่ บริษัท เอรಾವัด ผี.ยู.ซี. จำกัด บริษัท ควิน บี และบริษัท แอคเวนเจอร์

รูปแบบการท่องเที่ยวของหมู่บ้านในปัจจุบันกำหนดไว้ 3 รูปแบบ คือ แบบไป-กลับในวันเดียวมาเที่ยวด้วยตนเอง แบบไป-กลับในวันเดียวแต่ต้องอาศัยผู้นำทาง และแบบพักค้างคืนในบ้านพักของชุมชน นอกจากนี้กิจกรรมที่ให้บริการหลักดังกล่าวข้างต้นยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องสำหรับบริการอีกได้แก่ การนวดแผนโบราณและการอบสมุนไพร ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการอบรมและปรับปรุงอุปกรณ์ในการบริการ

ในส่วนของกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ดังนี้ กลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง กลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์มีทั้งในระดับชุมชนและปัจเจกบุคคล กล่าวคือ ด้านกายภาพ ชุมชนและคนในชุมชนได้รับประโยชน์ด้านความสะดวกสบายจากการพัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆของหมู่บ้าน ด้านเศรษฐกิจ คนในชุมชนมีโอกาสในการประกอบอาชีพเสริมมากขึ้น เกิดรายได้ทั้งแก่ชุมชนและคนในชุมชนที่ทำหน้าที่ให้บริการและการขายผลิตภัณฑ์ และด้านสังคม บุคลากรในชุมชนได้รับการพัฒนาทั้งในด้านอาชีพเสริมและการให้บริการเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน เกิดการเรียนรู้ทำให้มีศักยภาพมากขึ้น และกลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์โดยอ้อม กลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์มีทั้งระดับชุมชนและปัจเจกบุคคล กล่าวคือ ด้านกายภาพ คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยสามารถของงบประมาณเพื่อมาพัฒนาระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการของชุมชนได้ง่ายขึ้น ด้านเศรษฐกิจสมาชิกสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำได้รับเงินปันผลมากขึ้น เนื่องจากสหกรณ์มีรายรับจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มเข้ามา ชุมชนมีเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการประกอบอาชีพมากขึ้นเนื่องจากการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ และด้านสังคม ชุมชนได้เผยแพร่วัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชน คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชุมชนกับกลุ่มคนที่เข้ามายังชุมชน ทำให้ชุมชนมีการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

กลุ่มผู้เสียผลประโยชน์ สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ดังนี้ กลุ่มผู้เสียผลประโยชน์โดยตรง คือ กลุ่มชาวบ้านที่ถูกลอบตัดไม้หรือเก็บของป่าที่ทางราชการไม่อนุญาต เนื่องจากการพัฒนาหมู่บ้านโดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหลัก ทำให้หลายหน่วยงานให้ความสนใจและเข้ามาประสานควบคุมดูแลทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ชาวบ้านกลุ่มนี้จึงสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้ยากขึ้นและสูญเสียของกลางกรณีที่ถูกตรวจจับ และกลุ่มผู้เสียผลประโยชน์โดยอ้อม กล่าวคือ ด้านกายภาพ ชุมชนและคนในชุมชนที่ได้รับมลภาวะทางอากาศจากปริมาณรถที่เข้ามายังชุมชนมากขึ้น ด้านเศรษฐกิจ ชาวบ้านบางคนเสียโอกาสที่จะได้รับรายได้เนื่องจากต้องหยุดงานเพื่อเตรียมงานต้อนรับคณะต่างๆที่เข้ามาในชุมชน และในด้านสังคม คนในชุมชนต้องมีความ

ระมัดระวังในการเดินทางและข้ามถนนมากขึ้นเนื่องจากปริมาณรถเข้า-ออกมากขึ้น และสูญเสีย
ความเป็นส่วนตัวในการดำเนินชีวิต

สำหรับเงินรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นจะหักรายได้จากค่าที่พักร้อยละ 5 และจาก
ค่าบริการของเจ้าของบ้านอีกร้อยละ 5 รวมทั้งหมดร้อยละ 10 ของรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว
ในแต่ละครั้งเข้ากองทุนพัฒนาหมู่บ้าน โดยทำการเบิกจ่ายผ่านบัญชีของสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำ
แม่กำปอง

ตาราง 5.1 พัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

	<p>ยุคที่ 1</p> <p>เริ่มตั้งถิ่นฐาน-พ.ศ.2516(ก่อนมีการขยายถนน)</p>	<p>ยุคที่ 2</p> <p>พ.ศ. 2517(เริ่มมีการขยายถนน)-2535(ก่อนการมีกฎระเบียบหมู่บ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ)</p>	<p>ยุคที่ 3</p> <p>พ.ศ. 2536(เริ่มมีกฎระเบียบหมู่บ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ)-ปัจจุบัน</p>
<p>ทรัพยากรน้ำ</p>	<ul style="list-style-type: none"> นำสำหรับอุปโภคและบริโภคมีการจัดการโดยใช้รางไม้ฝัดลำเลียงน้ำมาจากบริเวณตาน้ำ ชาวบ้านร่วมกันดูแลรักษา 	<ul style="list-style-type: none"> นำสำหรับอุปโภคเปลี่ยนเป็นการจัดการโดยระบบประปาภูเขา มีการมอบหมายให้มิคนดูแลโดยเฉพาะ ได้รับค่าตอบแทนจากค่าธรรมเนียมนำจากแต่ละครัวเรือน นำสำหรับบริโภคยังคงใช้ไม้ฝัด เลี้ยงโดยรางไม้ฝัด สร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำโรงที่ 1 และ 2 ในปี พ.ศ. 2525 	<ul style="list-style-type: none"> สร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำโรงที่ 3 ปี พ.ศ. 2536 และชาวบ้านได้เจรจาขายกระแสไฟฟ้าให้แก่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ปัจจุบันกำลังอยู่ในระหว่างการติดตั้งอุปกรณ์ของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
<p>ทรัพยากรป่าไม้</p>	<ul style="list-style-type: none"> ช่วงต้นของยุคป่าไม้บริเวณต้นน้ำถูกทำลายโดยชาวเขา ชาวบ้านมีอิสระในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ ไม่มีกฎระเบียบในการควบคุม 	<ul style="list-style-type: none"> ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายจากการขยายถนนเป็นจำนวนมาก หน่วยงานรัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการควบคุมทรัพยากรธรรมชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> มีกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติของหมู่บ้านในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ มีคณะกรรมการหมู่บ้านดูแลควบคุมการใช้ทรัพยากรร่วมกับกับหน่วยรักษาป่าแม่อน

ตาราง 5.1 (ต่อ) พัฒนาการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

	ยุคที่ 1 เริ่มตั้งถิ่นฐาน-2516(ก่อนมีการ ขยายถนน)	ยุคที่ 2 พ.ศ. 2517(เริ่มมีการขยายถนน)-2535(ก่อน การมีกฎระเบียบหมู่บ้านในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ)	ยุคที่ 3 พ.ศ. 2536(เริ่มมีกฎระเบียบหมู่บ้านในการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติ)-ปัจจุบัน
<p>● การตัดไม้เพื่อนำมาสร้างที่พักอาศัยมี น้อยเนื่องจากเทคโนโลยีในการตัดไม้มีเพียง เลื่อยมือเท่านั้น</p>	<p>● ชาวบ้านยังคงเก็บใบเมี่ยงเป็นอาชีพหลักเหมือน กับในยุคที่ 1</p> <p>● "ไม่มีการใช้สารเคมีในการปลูกเมี่ยง</p> <p>● เริ่มมีคนนอกเข้ามาซื้อที่ดินของชาวบ้านเพื่อเป็น สถานที่พักตากอากาศ</p> <p>● โครงการหลวงเริ่มเข้ามาส่งเสริมและให้ความรู้ แก่ชาวบ้านเรื่องการปลูกและการดูแลรักษากาแฟ ใน ปี พ.ศ. 2535</p>	<p>● ชาวบ้านสามารถนำของป่าไปขายในหมู่บ้านอื่น</p> <p>● ชาวบ้านใช้เลื่อยยนต์ในการตัดไม้</p> <p>● เปิดหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ บริการบ้านพักชุมชน ปี พ.ศ. 2542</p>	<p>● ชาวบ้านเริ่มหันมาปลูกกาแฟเพิ่มมากขึ้น โดยปลูกแทรกกระหว่างต้นเมี่ยง</p> <p>● มีการใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช สำหรับ การปลูกกาแฟมากขึ้น</p> <p>● การเลี้ยงวัวต้องนำไปเลี้ยงในพื้นที่ไกลออกไป จากพื้นที่ที่มีการปลูกกาแฟ เนื่องจากความ เสียหายให้แก่ต้นกาแฟ</p>
<p>ทรัพยากรดิน</p> <p>● เก็บใบเมี่ยงที่ขึ้นเองตามธรรมชาติเพื่อเอียง ชีพและปลูกเพิ่มในภายหลัง</p> <p>● ขยายที่ดินทำกิน โดยการหักรางทางพง ยึดถือกรรมสิทธิ์จากการใช้ประโยชน์ที่ดิน</p> <p>● มีการเลี้ยงวัวในพื้นที่สวนเมี่ยง</p>			

3. ความขัดแย้งและการจัดการ ความขัดแย้งของประชาชนกลุ่มต่างๆในชุมชนที่เกิดจากการเข้ามาของกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน

ผลการศึกษาในส่วนของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านจากการเข้ามาของกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนนั้นพบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีทั้งระดับชุมชนกับกลุ่มบุคคล ระดับกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคล และระดับกลุ่มบุคคลกับปัจเจกบุคคล โดยสามารถแยกประเด็นความขัดแย้งได้ 4 ประเด็น ดังนี้

ความขัดแย้งด้านการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

กรณีความขัดแย้งนี้พบว่าเกิดความขัดแย้งขึ้นทั้งในระดับชุมชนกับกลุ่มบุคคล และระดับกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคล โดยในกรณีความขัดแย้งระดับชุมชนกับกลุ่มบุคคลนั้นเป็นความขัดแย้งในลักษณะของการละเมิดสิทธิในทรัพยากรของหมู่บ้านจากกลุ่มบุคคลที่ประกอบไปด้วยคนในชุมชนเองและคนภายนอกชุมชน โดยสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากการมีเป้าหมายที่แตกต่างกันของคู่กรณี โดยฝ่ายชุมชนมีเป้าหมายที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนอยู่ร่วมกับธรรมชาติ โดยชุมชนใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหลักเพื่อไปสู่เป้าหมาย ร่วมกับการบังคับใช้กฎระเบียบของหมู่บ้านในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ขณะที่กลุ่มบุคคลที่ลักลอบขุดต้นไม้มีเป้าหมายในด้านเศรษฐกิจ คือ รายได้ที่จะได้จากการขายต้นไม้ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สนองความต้องการในระดับปัจเจกบุคคล ในการจัดการกับความขัดแย้งกรณีนี้จัดการโดยผู้นำชุมชนร่วมกับสมาชิกในชุมชน ใช้ที่ประชุมหมู่บ้านเป็นกลไกในการตัดสินใจความขัดแย้ง เป็นการใช้กลวิธีที่หลากหลายประกอบกัน โดยใช้การประนีประนอมไกล่เกลี่ย และบังคับใช้กฎระเบียบในการใช้ทรัพยากรของหมู่บ้านเป็นแนวทางหลักในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถจัดการกับความขัดแย้งลุล่วงไปได้ด้วยดี

ในกรณีความขัดแย้งในระดับกลุ่มบุคคลกับปัจเจกบุคคล ระหว่างกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวกับชาวบ้านที่ลักลอบตัดไม้ ลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการกล่าวหาคู่กรณีลับหลัง การพุดจาประชดประชัน โดยสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากคู่กรณีมีความคิดเห็น การรับรู้และการเข้าใจที่แตกต่างกันซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ผู้ที่บทบาทที่จะเข้ามาจัดการกับความขัดแย้งกรณีนี้คือผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ทั้งในฐานะผู้นำชุมชนและแกนนำกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยปัจจุบันความขัดแย้งนี้ยังไม่ได้รับการจัดการ ผู้ใหญ่บ้านมีแนวทางจัดการกับความขัดแย้งโดยใช้วิธีการทำความเข้าใจ การให้ความรู้แก่ชาวบ้าน และพยายามสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในการประชุมระดับต่างๆทั้งในระดับชุมชนและระดับกลุ่มย่อย

ความขัดแย้งด้านวิถีชีวิต

กรณีความขัดแย้งด้านวิถีชีวิต เป็นเพียงความขัดแย้งในระดับปัจเจกบุคคลกับกลุ่มบุคคล และระดับกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคล ซึ่งความขัดแย้งระดับกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคลที่พบเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวบ้านที่ไม่ให้ความร่วมมือในการปรับวิถีชีวิตบางอย่างกับกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเป็นความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากการที่ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเดิมบางอย่างเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้กลุ่มชาวบ้านที่ไม่ให้ความร่วมมือใช้วิธีการคือแพ่ง ไม่ให้ความร่วมมือกระทำตามที่กลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งนำโดยผู้ใหญ่บ้านขอร้อง เป็นความขัดแย้งในลักษณะที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันของกลุ่ม ปัจจุบันความขัดแย้งนี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือจัดให้หมดไป ผู้ใหญ่บ้านมีแนวทางที่จะจัดการกับความขัดแย้งนี้โดยใช้วิธีการให้ความรู้ ทำความเข้าใจในเรื่องของกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และจะพยายามสอดแทรกเนื้อหาการท่องเที่ยวเข้าไปทุกครั้งที่มีการประชุมระดับต่างๆของชุมชน ทั้งในระดับกลุ่มย่อย และระดับชุมชน

กรณีความขัดแย้งระดับปัจเจกบุคคลกับกลุ่มบุคคล เป็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว กล่าวคือ เป็นความขัดแย้งในลักษณะที่ชาวบ้านส่วนนี้มีความรู้สึกว่าตนเองสูญเสียผลประโยชน์ทางด้านสังคมที่ตนเองควรจะได้รับ การสูญเสียความเป็นส่วนตัว มีสาเหตุจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นกลุ่มคนแปลกหน้า ทำให้การดำเนินชีวิตของตนเองไม่เป็นที่ไปตามธรรมชาติต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เคยปฏิบัติบางอย่าง และเกิดความรู้สึกรำคาญนักท่องเที่ยวเหล่านี้ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความรู้สึก มีการรับรู้ และมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ในปัจจุบันความขัดแย้งนี้ยังไม่ได้รับการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอีกทั้งยังไม่มีความเห็นในการป้องกันและจัดการจากผู้นำชุมชน

ความขัดแย้งด้านแนวคิด

กรณีความขัดแย้งด้านแนวคิดที่พบ เป็นความขัดแย้งในระดับปัจเจกบุคคลกับกลุ่มบุคคล เป็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านที่เป็นเจ้าของสวนมียางกับกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว มีลักษณะขัดแย้งกันทางทัศนคติมุมมอง และแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเจ้าของสวนมองว่ากิจกรรมเดินป่าจะเข้ามาทำลายพืชพรรณที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ของตน ขณะที่คนที่ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวมีแนวคิดอยากให้นักท่องเที่ยวได้เดินชมความสวยงามและเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชน

ซึ่งในกรณีนี้ทางกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งนำโดยผู้ใหญ่บ้านมีการจัดการกับความขัดแย้งโดยการทำเส้นทางเดินป่าเลี้ยวพื้นที่สวนเมียงของชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วยและไม่ยอมให้ทำเส้นทางผ่าน เป็นการจัดการความขัดแย้งโดยใช้วิธีการหลีกเลี่ยงซึ่งทำให้ความขัดแย้งหมดไป ลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการว่ากล่าวลับหลังและการไม่ให้ความร่วมมือแก่คู่กรณี โดยสาเหตุของความขัดแย้งมาจากปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การรับรู้ ทักษะคิด และแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันของทั้งสองฝ่าย ซึ่งผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นทั้งผู้นำชุมชนและแกนนำกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ใช้วิธีการหลีกเลี่ยงในการจัดการกับความขัดแย้ง ซึ่งสามารถทำให้ความขัดแย้งคลี่คลายหมดไป แต่การจัดการความขัดแย้งโดยวิธีนี้ทำให้เกิดสถานการณ์แบบแพ้-แพ้ขึ้นในระหว่างคู่กรณี

ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์

กรณีความขัดแย้งด้านผลประโยชน์พบว่า เป็นความขัดแย้งในระดับปัจเจกบุคคลกับกลุ่มบุคคล กล่าวคือ เป็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้าน(บางคน)ที่มาเตรียมงานต้อนรับคณะผู้มาเยือนชุมชนและนักท่องเที่ยวกับกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยชาวบ้านบางส่วนมองว่า การมาเยือนของคณะผู้มาเยือนเหล่านี้คนที่จะได้รับประโยชน์ที่แท้จริง คือ กลุ่มคนที่ทำกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่ตัวเขาเองไม่ได้ประโยชน์อะไรและต้องเสียโอกาสที่จะได้รับรายได้จากการทำงาน ขณะที่ฝ่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวกล่าวว่า ผลประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่แท้จริงนั้น ชาวบ้านทุกคนได้รับ ผลประโยชน์ตกอยู่กับทุกคน แต่จะมองเพียงตัวเงินที่ได้รับเป็นค่าตอบแทนเพียงอย่างเดียวไม่ได้ จะต้องมองที่โอกาสและความเจริญต่างๆที่ชุมชนได้รับ โดยลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นการว่ากล่าวคู่กรณีลับหลัง เป็นความคับข้องใจที่อยู่ภายในของฝ่ายที่เห็นว่าตนเสียผลประโยชน์ แต่ไม่ได้แสดงออกมาให้คู่กรณีเห็น สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาจากปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การมีความเห็นและการมองสิ่งต่างๆไม่เหมือนกัน ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้ยังไม่ได้รับการจัดการในปัจจุบัน ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้มีแนวทางในการจัดการความขัดแย้งโดยจะใช้วิธีการทำความเข้าใจให้ความรู้กับชาวบ้านในเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

5.2. อภิปรายผลการศึกษา

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนมีพัฒนาการจากการที่ต่างคนต่างมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรที่อยู่ในการครอบครองของตนเอง มีระบบเครือญาติเป็นระบบหลักในการจัดการทรัพยากรของชุมชน ต่อมาเมื่อทรัพยากรมีจำนวนจำกัดและเสื่อมสภาพลงจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น นโยบายการพัฒนาประเทศที่กำหนดทิศทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรมากขึ้น มี การประกาศใช้กฎหมายเพื่อควบคุมการเข้าถึงและการใช้ทรัพยากร รัฐบาลกลางพยายามขยายอำนาจในการจัดการทรัพยากรมายังภูมิภาคต่างๆของประเทศ ทำให้ลักษณะของการจัดการควบคุมได้มีหน่วยงานรัฐเข้ามามีบทบาทสำคัญในการควบคุม อาทิ การประกาศให้เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ เขตอุทยานแห่งชาติ การพยายามแบ่งเขตป่า จำแนกชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ เป็นต้น เป็นการเปลี่ยนมุมมองของรัฐในเรื่องป่า

จากการศึกษาของ Vandergreest (1996: 159-176) พบว่าการควบคุมป่าในประเทศไทยในขั้นแรกไม่ได้ใช้วิธีการครอบครองพื้นที่ (Territorial Control) แต่เป็นการควบคุมโดยผลิตภัณฑ์ (Product) เช่น ไม้สัก ยางสนเท่านั้น ต่อมาการควบคุมป่าไม้เริ่มมีการใช้วิธีการครอบครองพื้นที่ (Territorial Control) มีการกำหนดเขตพื้นที่ให้เป็นพื้นที่ป่าสงวนหรือป่าคุ้มครอง จากนั้นได้มีการพัฒนามากำหนดพื้นที่ตามหน้าที่ทางนิเวศวิทยา(Functional)หรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ ถ้าพื้นที่เข้าเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ หรือมีความสวยงามก็จะกำหนดนิยามออกมาอีกแบบ ซึ่งแนวคิดการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่สงวนพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ เป็นแนวคิดที่รัฐไทยรับมาจากสหรัฐอเมริกา มีการกำหนดเป็นเขตตามความสำคัญของระบบนิเวศวิทยา และกรมป่าไม้ได้ใช้แนวคิดหน้าที่(Functional)นี้ไปกำหนดว่าพื้นที่นี้ทำอะไรได้หรือทำอะไรไม่ได้ในรูปของพระราชบัญญัติ ทำให้เกิดปัญหาตามมาโดยเฉพาะในท้องถิ่นที่มีคนอาศัยอยู่

รัฐได้ให้คำนิยามของคำว่าป่า หมายถึง พื้นที่ที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ครอบครอง ซึ่งได้มีการตีความหมายกันอย่างกว้างขวางว่า แม้พื้นที่นั้นจะเป็นที่ราบ ที่แห้งแล้ง และไม่มีต้นไม้แม้เพียงต้นเดียวแต่ในความหมายของรัฐถือว่าพื้นที่นั้นเป็นพื้นที่ป่า ซึ่งตรงข้ามกับความเข้าใจของคนโดยทั่วไปว่าป่าหมายถึง พื้นที่ที่อุดมไปด้วยต้นไม้ พืชพรรณไม้หลากหลายชนิด สัตว์ป่านานาชนิด เป็นต้น ประเด็นในการนิยามคำว่าป่าแบบนี้เป็นการรับเอาแนวคิดเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์จากประเทศตะวันตกของรัฐไทย ที่ยอมรับและให้การรับรองเฉพาะกรรมสิทธิ์ของรัฐ(State Property) และกรรมสิทธิ์ของเอกชน(Private Property)เท่านั้น โดยได้ปฏิเสธการมีอยู่ของกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน(Common Property)ที่มีรากฐานอย่างยาวนานในท้องถิ่นสังคมตะวันออก และมักจะเข้าใจที่ผิดพลาดว่ากรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชนคือการที่ใครก็สามารถเข้าถึงทรัพยากร(Open Access) ซึ่งใน

ความเป็นจริงแล้วกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชนจะมีกฎหมาย มีการกำหนดผู้ที่สามารถเข้าถึงได้ ไม่ใช่ ใครก็ได้จะเข้ามาใช้ทรัพยากร

อย่างไรก็ตามการจัดการทรัพยากรโดยรัฐในช่วงที่ผ่านมา ก็ไม่ได้รับผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากรัฐละเลยและไม่ให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดิม ที่มีรูปแบบมีระบบ การจัดการที่สัมพันธ์สอดคล้องกับธรรมชาติ การกำหนดนโยบายในลักษณะจากเบื้องบนลงมา เบื้องล่างโดยขาดการทำความเข้าใจกับชุมชน ยกตัวอย่างเช่น นโยบายการอพยพคนออกจากพื้นที่ ป่าของกรมป่าไม้ ทำให้เกิดปัญหาการจัดการทรัพยากรโดยรัฐในหลายๆพื้นที่ เป็นการจัดการ ทรัพยากรที่ละเลยการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งเป็นหลักสำคัญของการวางแผนจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังที่ The DPA/ROCHE CONSORTIUM (2539 อ้างในสถาบันดำรงราชานุภาพ, 2542: 15-18) ที่ได้วิเคราะห์และเสนอ หลักการสำคัญต่อการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ 7 หลักการ โดย หลักการวิธีการแบบมีส่วนร่วม(Participative Approach) เป็นหลักการหนึ่งที่ได้เสนอไว้ว่าต้องเป็น กระบวนการที่เปิดโอกาสให้สาธารณชนทราบถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ โดยผ่าน กระบวนการที่เปิดเผย มีระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและร่วมกันจัดทำแผนงานโครงการ ต่างๆ

ปัจจุบันรัฐได้มีทิศทางที่หันมาผู้การทำความเข้าใจกับชุมชนมีการจัดการที่ประสานร่วมมือ กับชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่นั้นๆ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการทรัพยากรของ Bruce(1997 อ้างใน สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2542: 31) ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นนักวางแผน นักสิ่งแวดล้อม ข้าราชการและประชาชน ฯลฯ ต้องทำความเข้าใจอย่างลึก คือ แม้ว่าทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมจะเป็นเรื่องทางกายภาพ แต่ก็เกี่ยวข้องกับคน วิถีชีวิต และสังคมโดยส่วนรวม ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง(Change) ความสลับซับซ้อน(Complexity) ความไม่แน่นอน หรือความไม่คงที่ (Uncertainty) และความขัดแย้ง(Conflict) และกระบวนการหนึ่งที่น่าจะเป็น เครื่องมือในการลดการเผชิญหน้าและความแตกแยกของการช่วงชิงและจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ ในปัจจุบัน คือ การใช้กระบวนการพัฒนาคณะและศักยภาพของคนและชุมชนเพื่อการพัฒนา และ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมของประชาชน

สำหรับตัวอย่างงานการศึกษาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน เช่น งานการศึกษาของ ชูศักดิ์ วิทยักษ์ (2538: 38-39) ที่พบว่าหมู่บ้านสามารถจัดการทรัพยากรส่วนรวม อาทิ ทรัพยากรน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสมาชิกทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน และควบคุมอัตราการใช้ให้เหมาะสมกับขีดความสามารถของระบบนิเวศ โดยสถาบันหมู่บ้านเป็นกลไกในการจัดการดูแลอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืนของระบบทรัพยากรและความมั่นคงของวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานการศึกษาของ ยศ สันตสมบัติ (2544: 143-147) ที่สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนป่าเมี่ยงที่ตั้งอยู่อย่างกระจัดกระจายล้อมรอบบริเวณเทือกเขาผีปันน้ำ ซึ่งป่าเมี่ยงนอกจากจะเป็นป่ากันชนที่ช่วยปกป้องดินน้ำลำธารแล้ว ป่าเมี่ยงและการดำรงอยู่ของชุมชนป่าเมี่ยงยังมีบทบาทสำคัญในการป้องกันการบุกรุกของคนภายนอกที่เข้าไปทำประโยชน์ โดยในประเด็นนี้ พรชัย ปรีชาปัญญา (2544:33) ถึงกับกล่าวว่าหากไม่มีชุมชนป่าเมี่ยงแล้ว ป่าไม้ทั้งป่าบนเทือกเขาผีปันน้ำคงถูกถางเพื่อทำไร่ไปจนหมดตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2510-2520

หมู่บ้านแม่กำปองก็เช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่นที่อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เริ่มแรกมีการจัดการทรัพยากรที่ควบคุมโดยระบบเครือญาติเป็นสำคัญ ต่อมาเมื่อมีการประกาศให้พื้นที่หมู่บ้านเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้มีเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ในการรักษาป่าเข้ามาควบคุมจัดการ ทำให้มีชาวบ้านถูกจับกุมข้อหาลักลอบตัดไม้หลายครั้งในระยะแรก ชุมชนจึงต้องมีการปรับตัวปรับรูปแบบการจัดการทรัพยากร เพื่อให้รัฐยอมรับสิทธิในการจัดการทรัพยากรของชุมชน โดยการออกกฎระเบียบหมู่บ้านในการควบคุมการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ผนวกกับการที่ชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็งมีมนุษยสัมพันธ์ดี และมุมมองของรัฐเรื่องคนกับป่าเปลี่ยนแปลงคลี่คลายไปในทิศทางประสานร่วมมือกันกับชุมชน ทำให้เจ้าหน้าที่และชาวบ้านเริ่มปรับตัวปรับรูปแบบการจัดการที่เป็นไปในลักษณะประสานร่วมมือกัน ประนีประนอมกันมากขึ้น โดยเจ้าหน้าที่เองก็มิได้ยึดเพียงตัวบทกฎหมายเท่านั้น แต่ยังยึดหลักของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่าอีกด้วย

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของยศ สันตสมบัติ(2544: 116-118)ที่ศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรของชุมชน ในรูปแบบที่สาม เป็นการจัดการแบบประยุกต์ ชาวบ้านนำเอารูปแบบและวิธีการจัดการแบบอื่นๆมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการจัดการตามจารีตประเพณี เช่น นิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีบวชต้นไม้ เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกในการรักษาป่าของชุมชน และอาจนำเอารูปการจัดการแบบเป็นทางการมาประยุกต์ใช้ เช่น มีการประชุมปรึกษาหารือและร่างระเบียบข้อบังคับในการใช้พื้นที่ป่าเป็นลายลักษณ์อักษร โดยอาจให้องค์กรที่เป็นทางการ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน และสภาตำบลให้การรับรอง เป็นต้น ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะของคณะกรรมการหมู่บ้านจึงประสบผลสำเร็จระดับสูง ถึงแม้ว่าจะมีชาวบ้านบางส่วนที่ยังคงเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวตัดไม้ขาย แต่เชื่อแน่ว่าในอนาคตคนกลุ่มนี้จะไม่สามารถตัดไม้เพื่อการขายอีกต่อไปได้ เนื่องจาก

กลไกทางสังคมจะเป็นตัวผลักดันให้กลุ่มคนเหล่านี้เลิกตัดไม้เพื่อการค้าในที่สุด และการได้รับการสนับสนุนส่งเสริมอาชีพจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ โครงการหลวง กรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นต้น รวมไปถึงการพัฒนาหมู่บ้านไปในแนวทางการเป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนเป็นกิจกรรมหลักที่สำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนได้

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีความเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง มีความเป็นพลวัตอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อสอดคล้องกับเงื่อนไขทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป หมู่บ้านแม่กำปองก็เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะสวนเมือง ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของป่าชุมชน เป็นการจัดการที่มีความยั่งยืนยาวนานต่อทรัพยากรธรรมชาติ และจากการศึกษาของ Preechapanya (1996 อ้างใน พรชัย ปรีชาปัญญา และ พงษ์ศักดิ์ สหุณาฬุ, 2543: 8) ซึ่งยืนยันว่าป่าเมืองเป็นระบบนิเวศเกษตรที่ประกอบด้วยความหลากหลายทางชีวภาพมากมาย โดยเฉพาะพืชที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพของชาวบ้าน เป็นระบบการจัดการทรัพยากรที่ทำหน้าที่ในการลดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ลดความรุนแรงของพลังงานความร้อนจากดวงอาทิตย์ ช่วยเพิ่มความชื้นให้กับดินและอากาศโดยรอบ เป็นวิธีการผลิตที่ปลอดจากการใช้สารเคมี อีกทั้งไม้ชั้นล่างในป่าเมืองยังช่วยกรองน้ำไหลบ่าหน้าดินเพื่อให้มีการตกตะกอนและการพังทลายของหน้าดินน้อยลง

แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปจำนวนประชากรในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น การคมนาคมติดต่อสะดวกสบาย ความนิยมในการบริโภคเมืองมีการเปลี่ยนแปลง ทรัพยากรหมู่บ้านเริ่มมีจำกัด ทำให้ชุมชนต้องมีการเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อให้อยู่รอด ความพยายามที่จะหาการจัดการรูปแบบใหม่ที่สามารถอยู่ร่วมกับการจัดการรูปแบบเดิมก็เกิดขึ้น อาทิ การกำหนดเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีการนำห้องพักที่ว่างอยู่มาให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว และมีการเริ่มปลูกกาแฟในพื้นที่สวนเมือง ซึ่งวิธีการหรือรูปแบบที่ปรับเปลี่ยนเหล่านี้เป็นการพยายามลองผิดลองถูกของชาวบ้านเพื่อให้เกิดแนวทางในการจัดการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับแต่ละช่วงเวลา การทำสวนเมืองอาจเป็นรูปแบบการจัดการที่เหมาะสมที่สุดในช่วงเวลาที่ผ่านมา แต่เมื่อเงื่อนไขหลายๆด้านเปลี่ยนแปลง การทำสวนเมืองอาจยังคงเหมาะสมแต่ไม่ที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการบริโภคเมืองมีแนวโน้มลดลงหากชุมชนไม่มีการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ชุมชนก็ไม่อาจอยู่รอดอย่างยั่งยืนได้

โดยในประเด็นของการเปลี่ยนแปลงของชุมชนนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสุวรรณ บัวทวน (2528: 11-12) ที่กล่าวว่า ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคมปัจจุบัน ได้แก่ ระบบครอบครัวและเครือญาติ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข ระบบการปกครอง และระบบความเชื่อและประเพณี เป็นต้น ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 6 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยทางด้านนิเวศวิทยา ด้านสาธารณูปโภค ด้านการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ด้านสื่อสารมวลชน ด้านชาติพันธุ์ และด้านบุคลิกภาพ จะเห็นได้ว่า ปัจจัยเหล่านี้สอดคล้องกับเงื่อนไขของหมู่บ้านแม่กำปองที่มีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ การที่ทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้านเริ่มมีจำกัดลง ระบบการคมนาคมได้รับการพัฒนาให้เกิดความสะดวกสบายมากขึ้น ชุมชนมีการติดต่อกับพื้นที่ภายนอกได้สะดวกและมากขึ้น ทำให้มีการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามายังชุมชน ขณะเดียวกันชุมชนเองก็นำเอาวัฒนธรรมภายในชุมชนไปเผยแพร่เช่นกัน การที่แต่ละครัวเรือนมีเครื่องมือช่วยรับข่าวสารเช่น วิทยุ โทรทัศน์ ทำให้เกิดการรับรู้ข่าวสารที่หลากหลายและรวดเร็วกว่าในอดีต ประกอบกับชุมชนมีผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ และเสียสละ เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน ซึ่งถือเป็นรูปแบบการจัดการทรัพยากรรูปแบบใหม่ of ชุมชนนั้น เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากปัจจัยทางด้านบุคลิกภาพของผู้นำดังกล่าวมาแล้วและสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐบาลชุดปัจจุบัน เป็นการปรับตัวของชุมชนโดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนนำ มีเป้าหมายของการพัฒนา คือ การเป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งศักยภาพของหมู่บ้านแม่กำปองด้านกายภาพและสังคมเป็นไปตามแนวคิดของ ภราเดช พยัณวิเชียร (2544: 27) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน โดยชุมชนต้องมั่นใจว่ามีจุดขายที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ความสวยงามของธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น และแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนนั้น จะต้องตระหนักเรื่องหลักๆที่สำคัญ ได้แก่ ชุมชนต้องมีความพร้อม ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

ซึ่งผู้นำชุมชนเองมีการตระหนักในหลักการสำคัญเหล่านี้น้อยเกินไป โดยเฉพาะในส่วน of ความพร้อม ความรู้ และความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จากกรณีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจากกิจกรรมการท่องเที่ยว แม้ว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะเป็นความขัดแย้งที่ไม่รุนแรงและแสดงออกระหว่างคู่กรณีอย่างชัดเจนก็ตาม เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าในระดับชุมชนนั้น แท้จริงแล้วยัง ไม่มีความพร้อม ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเท่าที่ควร การที่ผู้ใหญ่บ้านได้จัดการประชุม การทำเวทีชาวบ้านก่อนการจัดตั้งหมู่บ้านเป็นการท่องเที่ยวนั้น

ก็เป็นเพียงการประชุมและการทำเวทีชาวบ้านเพื่อหามาติการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเท่านั้น ไม่ได้เป็นการทำเพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะมีขึ้นในชุมชน ให้ชุมชนเข้าใจ รับรู้ พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงและผลที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน

ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการนั้น ตามโครงสร้างของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่วางไว้ เป็นการบริหารจัดการที่คนในชุมชนทั้งหมดมีส่วนร่วมสูงในการจัดการ แต่ในทางปฏิบัติ กลุ่มคนที่มิบทบาทมีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะเป็นคนใกล้ชิดกับกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน และเป็นเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียง โดยสังเกตได้จากตำแหน่งบ้านของสมาชิกหลักกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนจะอยู่ในเขตปางใน(1)และปางใน(2)ทั้งหมด ไม่มีสมาชิกจากปางอื่นเลย และในประเด็นของกฎ ระเบียบการรับนักท่องเที่ยวของชุมชนนั้นยังมีการละเมิดกฎเพื่อรับนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้แจ้งล่วงหน้า และไม่ปฏิบัติตามลำดับการหมุนเวียนบ้านของสมาชิกที่รับนักท่องเที่ยวตามที่กำหนดไว้ ซึ่งในอนาคตอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนได้

5.3. ข้อเสนอแนะ

1. สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดในชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มชาวบ้านที่ลัดกลบตัดไม้ จัดเวทีชาวบ้านเพื่อให้ชาวบ้านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรมากยิ่งขึ้น

2. ให้ชุมชนประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐด้านการควบคุมการจัดการทรัพยากรในเขตพื้นที่หมู่บ้านอย่างใกล้ชิด จัดให้มีการประชุมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และจัดทำเครือข่ายการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนไปยังหมู่บ้านข้างเคียง เพื่อหาแนวทางและมาตรการในการจัดการทรัพยากรร่วมกันที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. จัดประชุมกลุ่มย่อยในชุมชนเพื่อให้ความรู้ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยอาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อยในแต่ละกลุ่มบ้านหรือปางต่างๆครั้งละไม่เกิน 10 คน ให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น ไขข้อข้องใจ และทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สัมฤทธิ์ผล เพื่อจัดการกับความขัดแย้งและป้องกันความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน

4. ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น โดยทางผู้นำอาจช่วยหางบประมาณสนับสนุนในการจัดตั้งกลุ่มทำของที่ระลึก และสินค้าอื่นๆ เพื่อขายแก่นักท่องเที่ยว โดยวางจำหน่ายที่ร้านค้าของชุมชน

5. สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาประเด็นความขัดแย้งด้านต่างๆ ของชุมชนที่เกิดขึ้นหลังจากชุมชนมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเชิงลึก